

Nesil Sezgi Yılmaz

<https://orcid.org/0000-0003-0926-9711>

Science Expert, Turkey, nesil_sy@hotmail.com

Mine Akkaynak

<https://orcid.org/0009-0008-0706-2614>

Assistant Professor, Istanbul Aydın University, Faculty of Education, Department of Special Education, Turkey, mineakkaynak@aydin.edu.tr

Atıf Künyesi | Citation Info

Yılmaz, N. S., Akkaynak, M. (2024). 60-72 Aylık Çocuklarda Gelişimsel Özelliklerin ve Sesbilgisel Farkındalık Becerilerinin İncelenmesi. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 11 (2), 980-999.

60-72 Aylık Çocuklarda Gelişimsel Özelliklerin ve Sesbilgisel Farkındalık Becerilerinin İncelenmesi

Öz

Bu araştırmanın amacı, tipik gelişim gösteren, otizm spektrum bozukluğu ve gelişimsel gecikme tanısı almış çocukların sesbilgisel farkındalıklarını incelemektir. Araştırmada nicel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan betimsel araştırma modellerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmaya 2020-2021 eğitim öğretim yılında İstanbul ilinde gelişimsel yaşı 60-72 aylık tipik gelişim gösteren ve göstermeyen çocuklar olmak üzere toplam 64 çocuk dâhil edilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak 0-6 yaş aralığındaki çocukların gelişimlerinin değerlendirilmesini amaçlayan Ankara Gelişim Envanteri (AGTE) ve Erken Okuryazarlık Becerileri Testi, Sesbilgisel Farkındalık alt testi (EROT) ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Tüm istatistiksel analizler IBM SPSS 25.0 programı ile yapılmıştır. Analizlerde tanımlayıcı ve karşılaştırmalı istatistiksel teknikler kullanılmıştır. AGTE ve EROT puanlarında cinsiyet, kronolojik yaş, gelişimsel tanının bulunması, gelişimsel yaş değişkenlerine göre anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Araştırmada ebeveynlerle birlikte okuma yapma, anne-baba eğitim düzeyinin artması ve sosyoekonomik düzeyin artması ile birlikte çocuklarda sesbilgisel farkındalık düzeylerinin artış gösterdiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sesbilgisel Farkındalık, Gelişimsel Gecikme, Otizm Spektrum Bozukluğu

Investigation of Developmental Characteristics and Phonological Awareness Skills in 60-72 Months Old Children

Abstract

The aim of this study is to examine the phonological awareness of children diagnosed with typical development, autism spectrum disorder and developmental delay. In the study, descriptive survey model, one of the descriptive research models among quantitative research methods, was used. A total of 64 children, including typically developing and non-typically developing children aged 60-72 months with developmental age in the province of Istanbul in the 2020-2021 academic year, were included in the study. Ankara Developmental Inventory (AGTE) and Early Literacy Skills Test, Phonological Awareness subtest (EROT) and personal information form were used as data collection tools to evaluate the development of children aged 0-6 years. All statistical analyses were performed with IBM SPSS 25.0 software. Descriptive and comparative statistical techniques were used in the analyses. It was observed that there was no significant difference in the scores of the ARTE and EROT according to the variables of gender, chronological age, presence of developmental diagnosis, and developmental age. In the study, it was concluded that phonological awareness levels in children increased with reading with parents, increasing parental education level and increasing socioeconomic level.

Keywords: *Phonological Awareness, Developmental Delay, Autism Spectrum Disorder*

Giriş

Gelişim, organizmanın son aşamasına kadar devam eden, değişimin yanı sıra döllenmenin gerçekleşmesinden itibaren bazı fiziksel, bilişsel, dilsel, duygusal ve sosyal koşullara sahip olmasıdır (Aslan, 2017). Aynı zamanda yapıya, düşünceye ya da biyolojik ve çevresel faktörlere bağlı olarak bireyin davranışında değişim ve sürekliliği içeren bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Bayhan ve Artan, 2004; Senemoğlu, 2018). Bilişsel, fiziksel, dil, psikomotor, sosyal, duygusal, kişilik, ahlak ve cinsel gelişim çocukların gelişim alanları arasında yer almaktadır. Gelişim dönemlerinde, bireylerin birtakım beceriler kazandıkları kritik zamanlar bulunmaktadır. Çevresel uyarılara diğer dönemlerden daha duyarlı ve algısının açık olması bu süreç için önemli bir etken olarak görülmektedir. Dil gelişimi de bu kritik gelişim süreçlerinden biridir (Kürkçüoğlu, 2016). Çocuklar var olmayan bir nesneyi veya kişiyi ifade eden bir kelime, sembol ile birlikte, zihinsel olarak ifade edebildikleri zaman sembolik düşünme başlamaktadır (Bayhan ve Artan, 2004). Ortalama 3 yaşından sonra oyunlarda yaşlılarıyla olan iletişimi arttıkça ve sosyalleştikçe benmerkezci olan ve isteklerini ertelememe durumu azalmaktadır (Şahin, 2016). 4-7 yaşlarının sezgisel döneminde çocuklar mantıksal düşünme ve akıl yürütme ve sezgiyi kullanarak problem çözmenin yerini almaktadır. Dilin hızlı gelişimi, çocuğun yaşadığı davranışları sembolize etmesine yardımcı olmaktadır (Senemoğlu, 2018). İşlem öncesi dönemde olan 2-7 yaş arası çocukların kendi düşünme ve problem çözme yolları

bulunmaktadır. Bu dönemde benmerkezci düşünce, cansız nesnelere canlı gibi davranmak, canlı ve cansız varlıkları ayırt edememek, karşılaştıkları olayların sadece bir yönüyle ilgilenmek gibi çeşitli zihinsel modellerle kendini göstermektedir (Yazgan, Bilgin ve Kılıç, 2015). Çocuklarda zihinsel, bedensel, dil ve sosyal alanlarda gelişim sorunları ve gecikmeler meydana gelebilmektedir. Gelişimsel gecikme, zihinsel veya fiziksel aktivitelerde görülen yetersizlikler olarak adlandırılmaktadır. Gelişimsel özelliklerde yaş gruplarına göre büyük farklılıklar olabileceği gibi özellikle erken çocukluk döneminde büyüme geriliğini tespit etmek zor olmaktadır (Limbo ve Joyce, 2011). Erken çocukluk döneminde konuşma, bilişsel, sosyal, ince ve kaba motor alanlardaki gelişimsel gecikmelerde daha az fark edilir gecikmeler meydana gelir. Gecikmelerin erken tespiti, erken tedaviye eşdeğerdir ve işlev kaybını ve ikincil davranış problemlerini azaltmaya yardımcı olacaktır (Altıparmak-Ercan, 2020; Son ve Morrison, 2010). Sesbilgisel (fonolojik) farkındalık, basitçe farklı sesleri ayırt etme yeteneği olarak ifade edilmekte olup (Turan ve Gül, 2008) çocukların sesbirimleri bilinçli bir şekilde kullanma becerisi ve günlük konuşma sırasında veya bir metni okurken ses birimlerinin düzeni ve nitelikleri konusundaki farkındalıkları olarak tanımlanmaktadır (Saiegh-Haddad, 2019). Harflerin ne anlama geldiği, seslerin ayırt edilmesi, seslerle ilgili sözcüklerin üretilmesi gibi durumlar sesbilgisel farkındalık göstergeleridir (Küçüksakarya, 2020). Sesbilgisel farkındalık kelimelerin ses ve hecelerden meydana geldiğinin farkında olunmasıdır. Sesbilgisel farkındalık bireylerde küçük yaşlardan itibaren gelişmeye başlamaktadır. Dolayısıyla bu durum çocuklarda harf ses ilişkilerinin bilinmesi gerektirmektedir (Stappen ve Reybroeck, 2018). Kelime, ses ve hece ilişkilerini yeterince kuramayan çocuklarda başarısızlıklar ve yetersizlikler meydana gelmektedir. Özellikle yazılı metinlerin seslendirilmesi ve sese dönüştürülmesi gibi durumlarda çocuklar önemli zorluklar yaşamaktadırlar (Seyhan, 2017). Okuma faaliyeti çocuklarda yalnızca sözcüklere seslendirilmesine değil, aynı zamanda sözcükler arasındaki ilişkilerin sağlıklı bir şekilde kurulmasını da gerektirmektedir. Bu bakımdan okumanın çeşitli zihinsel süreçleri aktif hale getirerek, bu süreçlerin uyumlu bir şekilde çalışması gerektiği söylenebilir (Landerl ve diğr., 2019). Sesbilgisel farkındalık içerisinde önceki sesle birleştirme, sonraki sesle birleştirme, kelimeleri hecelere bölme, harfleri birleştirme, geceleri atma gibi beceriler yer almaktadır (Küçüksakarya, 2020). Sesbilgisel farkındalık becerileri bireylerin zihinsel becerilerinin geliştirilmesi ve dil becerileri bakımından oldukça önemli olup, okul öncesi dönemde bu becerilerin büyük ölçüde gelişmiş olması beklenmektedir. Ancak bazı olumsuzluklar çocuklarda bu becerilerinin gelişmesine engelleyebilmektedir (Rakhlin, Cardoso-Martins ve Grigorenko, 2014). Gelişimi olumsuz etkileyen özellikler fizyolojik,

biyolojik ya da psikolojik olabilmektedir. Normal gelişim gösteren bireylere karşılık çeşitli gelişimsel bozukluklar yaşayan çocuklarda özellikle dil becerilerinin gelişimi sorunlu olmaktadır (Özer, 2012). Bu bakımdan araştırmada, çocuklarda sesbilgisel farkındalık becerilerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu amaçla normal gelişim gösteren ve göstermeyen çocuklara ilişkin veriler toplanarak karşılaştırmalar yapılmıştır. Araştırmanın modeli, çalışma grubu, hipotezleri, veri toplama araçları, verilerin analizi ve Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE)'ne ve Erken Okuryazarlık Becerileri Testi (EROT)'ne yönelik tanımlayıcı istatistiksel bilgiler ve normallik testi detaylı olarak verilmiştir.

Bu araştırmada gelişimsel yaş itibariyle 60-72 aylık çocuklarda gelişimsel özelliklerin ve sesbilgisel farkındalık becerilerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Çocukların Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE) puanlarına karşılık gelen gelişim yaş grupları ile katılımcıların tanısı arasında anlamlı farklılık var mıdır?
2. Çocuklarının Tanısına Göre AGTE puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
3. Anne öğrenim durumuna göre Erken Okuryazarlık Testi (EROT) sesbilgisel farkındalık puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
4. Baba öğrenim durumuna göre EROT sesbilgisel farkındalık puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
5. Hane gelirine göre EROT sesbilgisel farkındalık puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
6. Çocuk cinsiyetine göre EROT sesbilgisel farkındalık puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
7. Çocuk kronolojik yaşına göre EROT sesbilgisel farkındalık puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
8. Çocuk tanısına göre EROT sesbilgisel farkındalık puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
9. Ebeveynlerin çocukla birlikte okuma etkinliği yapıp yapmama durumuna göre EROT sesbilgisel farkındalık puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
10. Gelişimsel yaşa göre EROT sesbilgisel farkındalık puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
11. Anne çalışma durumuna göre EROT sesbilgisel farkındalık puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?

Araştırmada nicel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan betimsel araştırma modellerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, genellikle diğer araştırmalara göre daha büyük örneklemeler üzerinde yapılan, bir konuya ilişkin katılımcıların görüşlerinin ya da ilgi, yetenek, tutum vb. özelliklerinin belirlendiği araştırmaları ifade eder ve betimleyici bir araştırma yöntemidir (Büyüköztürk ve diğ., 2016). Tarama modelleri bir durumun müdahale edilmeden ortaya çıkarılmasını sağlayan araştırma türleridir. Dolayısıyla bu araştırma çocukların Ankara Gelişim Envanteri (AGTE), Erken Okuryazarlık Becerileri Testi (EROT) ve aile bilgi formu yanıtlarına göre sesbilgisel farkındalık düzeylerinin ortaya çıkarılması bakımından tarama modelinde betimsel bir araştırmadır.

1.Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 eğitim öğretim yılında İstanbul ilinde gelişimsel yaş itibarıyla 60-72 aylık çocuklar oluşturmaktadır. Araştırmaya tipik gelişim gösteren ve göstermeyen çocuklar olmak üzere toplam 64 çocuk dâhil edilmiştir. Çalışma grubuna kabul edilecek çocuklar için ön koşul olarak EROT Testi alt testlerinden, "İfade Edici Dilde Sözcük Bilgisi" (kesme noktası 11 puan) alt testinden 15 maddeden 11'ine doğru yanıt vermesi göz önünde bulundurulmuştur. Çocukların kişisel bilgileri Tablo 1'de sunulmuştur.

Çocukların %60,9'u kız ve %39,1'i erkektir. Çocukların %53,1'inin 76-93 aylık ve yaş ortalamasının $76,23 \pm 9,28$ ay olduğu bulunmuştur. Çocukların %71,9'unun AGTE puanlarından elde edilen gelişimsel yaşının 67-72 ay arası olduğu görülmektedir. Çocukların %34,4'üne otizm tanısı konduğu görülmektedir. Çalışmaya dâhil edilen çocukların annelerinin %37,7'sinin üniversite, %23,4'ünün lise, %23,4'ünün ilkokul, %7,8'inin önlisans, %6,3'ünün ortaokul ve %1,4'ünün yüksek lisans mezunu olduğu görülmektedir. Çocukların babaların %31,3'ünün lise, %30,2'sinin üniversite, %20,3'ünün ilkokul, %9,4'ünün önlisans, %4,7'sinin ortaokul, %2,7'sinin doktora ve %1,4'ünün yüksek lisans mezunu olduğu görülmektedir. Çocukların annelerinin %54,7'sinin çalıştığı ve %45,3'ünün çalışmadığı görülmektedir. Çocukların %54,7'sinin hane gelirinin 5000 TL ve altında ve hane geliri ortalamasının $8143,75 \pm 10332,11$ TL olduğu bulunmuştur. Çocukların %64,1'inin ebeveynleriyle birlikte okuma etkinliği yaptığı görülmektedir.

Tablo 1. Araştırmaya Dâhil Edilen Çocukların Kişisel Bilgilerine İlişkin Dağılım

	Demografik Özellik	F	%
Cinsiyet	Kız	25	39,1
	Erkek	39	60,9
	Toplam	64	100,0

Yaş	60-75 Ay Arası	30	46,9
	76-93 Ay Arası	34	53,1
	Toplam	64	100,0
	Ort.±SS (Min; Maks)	76,23±9,28 (60;93)	
Gelişimsel Yaş	60-66 Ay Arası	18	28,1
	67-72 Ay Arası	46	71,9
	Toplam	64	100,0
Tanı	Gelişimsel	22	34,4
	Tipik	20	31,3
	Otizm	22	34,4
	Toplam	64	100,0
Anne Eğitim	İlkokul	15	23,4
	Ortaokul	4	6,3
	Lise	15	23,4
	Önlisans	5	7,8
	Üniversite	24	37,7
	Yüksek Lisans	1	1,4
	Toplam	64	100,0
Baba Eğitim	İlkokul	13	20,3
	Ortaokul	3	4,7
	Lise	20	31,3
	Önlisans	6	9,4
	Üniversite	19	30,2
	Yüksek Lisans	1	1,4
	Doktora	2	2,7
Toplam	64	100,0	
Anne Çalışma Durumu	Evet	29	45,3
	Hayır	35	54,7
	Toplam	64	100,0
Gelir Durumu	5000 TL ve Altı	35	54,7
	5000 TL Üzeri	29	45,3

	Toplam	64	100,0
	Ort.±SS (Min; Maks)	8143,75±10332,11	(2400;80000)
Ebeveynlerle	Evet	41	64,1
Birlikte Kitap	Hayır	23	35,9
Okuma	Toplam	64	100,0

2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak 0-6 yaş aralığındaki çocukların gelişimlerinin değerlendirilmesini amaçlayan Ankara Gelişim Envanteri (AGTE) ve Erken Okuryazarlık Testi (EROT) Sesbilgisel Farkındalık alt testi ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

3. Kişisel bilgi formu

Araştırma için hazırlanan kişisel bilgi formunda çocuklar ve ailelerine yönelik hazırlanmış sorular bulunmaktadır. Bu kapsamda, çocuğun yaşı, gelişimsel yaşı, tanısı, cinsiyeti, anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu, anne çalışma durumu, hane geliri ve birlikte kitap okuma etkinliği yapma bilgilerine yer verilmiştir.

4. Ankara Gelişim Envanteri (AGTE)

AGTE, çocuklarda dil, zihinsel, kas gelişimi (küçük-büyük), sosyal beceriler ve öz bakım becerilerinin değerlendirilmesini sağlamaktadır. Ölçek çocukların mevcut gelişimlerine yönelik, sistematik ve derinlemesine bilgi toplamak için uygun özelliğe sahiptir. Envanterde 154 soru bulunmakta olup, “evet, hayır ve bilmiyorum” şeklinde 3'lü derecelendirme türündedir (Turan, ve Ökçün-Akçamuş, 2013).

5. Erken Okuryazarlık Testi (EROT)

EROT, 5 yaş çocukların erken okuryazarlık becerilerini ‘alıcı dil’, ‘ifade edici dil’, ‘genel isimlendirme’, ‘işlev bilgisi’, ‘harf bilgisi’, ‘sesbilgisel farkındalık’ ve ‘dinlediğini anlama’ olmak üzere yedi alt boyutta ölçmektedir. Ölçeğe verilen doğru yanıtlar için 1 puan; yanlış yanıtlar ise 0 puan olarak değerlendirilmektedir (Kargın ve diğr., 2015). Çalışmada testin sesbilgisel farkındalık alt testi kullanılmıştır.

6.Verilerin Analizi

Tüm istatistiksel analizler IBM SPSS 25.0 programı ile yapılmıştır. Analizlerde tanımlayıcı istatistikler belirtilmiş olup ilk olarak AGTE alt boyutları; dil-bilişsel beceriler, motor beceriler, sosyal beceriler, özbakım becerileri ile EROT-Sesbilgisel Farkındalık alt boyutları; uyak farkındalığı, ilk sese göre eşleştirme, son sese göre eşleştirme, cümleyi sözcüklere ayırma, sözcükleri hecelerine ayırma, heceleri birleştirme, sözcüklerin ilk sesini atma ve sözcüklerin son sesini atmanın normal dağılım hipotezine uyup uymadığı çarpıklık ve basıklık katsayılarına bakılmak suretiyle tespit edilmiş ve parametrik test yöntemleri tercih edilmiştir. Bununla birlikte çocukların sözcüklerin ilk sesini atma ve sözcüklerin son sesini atma puanları ,00 olduğu için boyutlar analizden çıkartılmıştır.

Çocukların ve ailelerine yönelik kişisel bilgiler frekans analizi ile incelenmiştir. AGTE ve EROT'a yönelik betimsel analiz sonuçları verilmiştir. Sonrasında, gelişim yaşına göre çocuk tanısı arasındaki ilişki incelenmiştir. Son olarak, kişisel bilgilerine göre değişkenlerin grup ortalama skorlarının farklılaşma durumu incelenirken normal dağılım varsayımını sağlayan değişkenlerin iki grup karşılaştırmalarında “bağımsız örneklem t testi” ve üç ve üzeri grupların karşılaştırmalarında “tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA)” kullanılmıştır. Ulaşılan bütün sonuçlarda istatistiksel anlamlılık $p < 0,05$ seviyesinde değerlendirilmiştir.

7.Bulgular

AGTE Puanlarının Çocukların Gelişimsel Tanı Özellikleri İle Yaş Grupları İle Tanısının Karşılaştırılması

Çocukların gelişimsel tanı ve yaş gruplarına göre AGTE puanlarının karşılaştırılması sonucu elde edilen veriler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 2. AGTE Puanlarına Karşılık Gelen Gelişim Yaş Grupları ile Katılımcıların Tanısının Karşılaştırılması

	60-66 Ay			66-72 Ay			X ²	p
	F	%*	%**	F	%*	%**		
	Gelişimsel	7	31,8	38,9	15	68,2	32,6	
Tanı	Normal	7	35,0	38,9	13	65,0	28,3	1,692
	Otizm	4	18,2	22,2	18	81,8	39,1	,429

Tablo 2’de yapılan Ki Kare analizi sonuçlarına göre, otizm tanısı alan çocukların %81,8’inin 66-72 ay arası gelişim yaşının olduğu belirlenmiştir. Ayrıca AGTE puanlarına karşılık gelen gelişim yaşı 60-65 ay arası olan çocukların %38,9’unun normal tanı aldığı ve gelişim yaşı 66-72 ay arası olan çocukların %39,1’inin otizm tanısı aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmaya dâhil edilen çocukların AGTE puanlarına karşılık gelen gelişim

yaş grupları ile çocukların tanısı arasında istatistikse olarak anlamlı farklılık meydana gelmediği görülmektedir ($p > 0.05$).

Tablo 3. Çocuklarının Tanısına Göre AGTE Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Tanı	F	$\bar{X}$	SS	F	p
AGTE – Ankara Gelişim Tarama Envanteri	Gelişimsel	22	147,14	3,24	,561	,573
	Normal	20	146,85	3,54		
	Otizm	22	147,91	3,35		
Dil-Bilişsel Beceriler	Gelişimsel	22	62,50	1,34	,460	,634
	Normal	20	62,60	1,67		
	Otizm	22	62,91	1,41		
İnce Motor Beceriler	Gelişimsel	22	24,32	1,89	,470	,627
	Normal	20	24,05	1,76		
	Otizm	22	24,59	1,76		
Kaba Motor Beceriler	Gelişimsel	22	23,59	,67	,285	,753
	Normal	20	23,45	,69		
	Otizm	22	23,45	,74		
Sosyal Beceri-Özbakım Beceriler	Gelişimsel	22	36,73	1,28	,184	,832
	Normal	20	36,75	1,45		
	Otizm	22	36,95	1,36		

Çocukların AGTE–Ankara Gelişim Tarama Envanteri puanları gelişimsel tanı özelliklerine göre ANOVA testi ile karşılaştırılmıştır. Analizin sonucunda araştırmaya dahil edilen çocukların tanısına göre AGTE, dil-bilişsel beceriler, ince motor beceriler, kaba motor beceriler ve sosyal beceri-özbakım becerileri puanları istatistiki bakımdan anlamlı farklılık meydana gelmediği görülmüştür ($p < 0.05$).

8.Sesbilgisel Farkındalık ile Kişisel Bilgilerin Karşılaştırılması

Çocukların kişisel bilgilerine göre sesbilgisel farkındalıklarına ilişkin bulgular aşağıda tablolarla sunulmuştur. Anne öğrenim durumuna göre sesbilgisel farkındalıklarına ilişkin bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Anne Öğrenim Durumuna Göre Sesbilgisel Farkındalık Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Anne Öğrenim Durumu	f	$\bar{X}$	SS	t	p
Sesbilgisel Farkındalık	Lise ve Altı	34	7,35	5,06	-8,841	,000

		Ön lisans ve Üstü	30	16,50	3,08		
Uyak Farkındalığı		Lise ve Altı	34	1,56	1,02	-8,354	,000
		Ön lisans ve Üstü	30	3,43	,73		
İlk Sese Göre Eşleştirme		Lise ve Altı	34	,94	1,01	-6,025	,000
		Ön lisans ve Üstü	30	2,47	1,01		
Son Sese Göre Eşleştirme		Lise ve Altı	34	1,38	1,30	-6,970	,000
		Ön lisans ve Üstü	30	3,13	,63		
Cümleyi Sözcüklere Ayırma		Lise ve Altı	34	,56	,99	-5,252	,000
		Ön lisans ve Üstü	30	1,80	,89		
Sözcükleri Hecelerine Ayırma		Lise ve Altı	34	2,24	1,50	-6,065	,000
		Ön lisans ve Üstü	30	3,87	,43		
Heceleri birleştirme		Lise ve Altı	34	,68	,94	-4,406	,000
		Ön lisans ve Üstü	30	1,80	1,10		

Anne öğrenim durumuna göre çocukların sesbilgisel farkındalık, uyak farkındalığı, ilk sese göre eşleştirme, son sese göre eşleştirme, cümleyi sözcüklere ayırma, sözcükleri hecelere ayırma ve heceleri birleştirme puanları arasında ön lisans ve üzeri öğrenim durumuna sahip olan anneler lehine anlamlı farklılık meydana geldiği görülmektedir ($p \leq .05$).

Tablo 5. Baba Öğrenim Durumuna Göre Sesbilgisel Farkındalık Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Baba Öğrenim Durumu	f	$\bar{X}$	SS	t	p
Sesbilgisel Farkındalık	Lise ve Altı	36	7,53	5,17	-9,854	,000
	Ön lisans ve Üstü	28	16,93	2,16		
Uyak Farkındalığı	Lise ve Altı	36	1,64	1,10	-8,325	,000
	Ön lisans ve Üstü	28	3,46	,64		
İlk Sese Göre Eşleştirme	Lise ve Altı	36	,89	,98	-7,602	,000
	Ön lisans ve Üstü	28	2,64	,83		
Son Sese Göre Eşleştirme	Lise ve Altı	36	1,39	1,20	-7,935	,000
	Ön lisans ve Üstü	28	3,25	,65		
Cümleyi Sözcüklere Ayırma	Lise ve Altı	36	,61	1,05	-5,024	,000
	Ön lisans ve Üstü	28	1,82	,82		
	Lise ve Altı	36	2,33	1,51	-5,732	,000

Sözcükleri	Hecelerine	Ön lisans ve Üstü	28	3,86	,45		
Ayırma		Lise ve Altı	36	,67	,99		
Heceleri birleştirme		Ön lisans ve Üstü	28	1,89	,99	-4,919	,000

Baba öğrenim durumuna göre çocukların sesbilgisel farkındalık, uyak farkındalığı, ilk sese göre eşleştirme, son sese göre eşleştirme, cümleyi sözcüklere ayırma, sözcükleri hecelerine ayırma ve heceleri birleştirme puanları arasında baba öğrenim durumu ön lisans ve üzeri olan aileler lehine anlamlı farklılık meydana geldiği görülmektedir ($p \leq .05$).

Tablo 16. Hane Gelirine Göre Sesbilgisel Farkındalık Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Hane Geliri	f	$\bar{X}$	SS	T	p
Sesbilgisel Farkındalık	5000 TL ve Altı	35	8,43	5,39	-5,459	,000
	5000 TL Üzeri	29	15,52	4,90		
Uyak Farkındalığı	5000 TL ve Altı	35	1,80	1,02	-5,116	,000
	5000 TL Üzeri	29	3,21	1,18		
İlk Sese Göre Eşleştirme	5000 TL ve Altı	35	,94	,97	-6,314	,000
	5000 TL Üzeri	29	2,52	1,02		
Son Sese Göre Eşleştirme	5000 TL ve Altı	35	1,60	1,33	-4,564	,000
	5000 TL Üzeri	29	2,93	1,00		
Cümleyi Sözcüklere Ayırma	5000 TL ve Altı	35	,86	1,12	-2,288	,002
	5000 TL Üzeri	29	1,48	1,06		
Sözcükleri Hecelerine Ayırma	5000 TL ve Altı	35	2,51	1,52	-3,442	,002
	5000 TL Üzeri	29	3,59	,95		
Heceleri birleştirme	5000 TL ve Altı	35	,71	,93	-4,167	,000
	5000 TL Üzeri	29	1,79	1,15		

Hane gelirine göre çocukların sesbilgisel farkındalık, uyak farkındalığı, ilk sese göre eşleştirme, son sese göre eşleştirme, cümleyi sözcüklere ayırma, sözcükleri hecelerine ayırma ve heceleri birleştirme puanları arasında hane gelir düzeyi 5000 TL üzeri olan aileler lehine anlamlı farklılık meydana geldiği görülmektedir ($p \leq .05$).

Tablo 7. Çocuk Cinsiyetine Göre Sesbilgisel Farkındalık Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Çocuk Cinsiyeti	f	$\bar{X}$	SS	t	p
Sesbilgisel Farkındalık	Kız	25	11,04	6,75	-,613	,542

	Erkek	39	12,03	5,95		
Uyak Farkındalığı	Kız	25	2,32	1,57	-,535	,596
	Erkek	39	2,51	1,10		
İlk Sese Göre Eşleştirme	Kız	25	1,72	1,21	,321	,749
	Erkek	39	1,62	1,31		
Son Sese Göre Eşleştirme	Kız	25	2,16	1,34	-,202	,841
	Erkek	39	2,23	1,39		
Cümleyi Sözcüklere Ayırma	Kız	25	1,08	1,04	-,343	,733
	Erkek	39	1,18	1,19		
Sözcükleri Hecelerine Ayırma	Kız	25	2,60	1,58	-1,771	,084
	Erkek	39	3,26	1,21		
Heceleri birleştirme	Kız	25	1,16	1,07	-,237	,814
	Erkek	39	1,23	1,22		

Çocukların cinsiyetine göre sesbilgisel farkındalık, uyak farkındalığı, ilk sese göre eşleştirme, son sese göre eşleştirme, cümleyi sözcüklere ayırma, sözcükleri hecelerine ayırma ve heceleri birleştirme puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık meydana gelmediği görülmüştür ($p < 0.05$).

Tablo 8. Çocuk Tanısına Göre Sesbilgisel Farkındalık Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Tanı	f	$\bar{X}$	SS	F	p
Sesbilgisel Farkındalık	Gelişimsel	22	10,41	6,48	1,064	,351
	Normal	20	13,20	5,68		
	Otizm	22	11,45	6,46		
Uyak Farkındalığı	Gelişimsel	22	2,27	1,35	,444	,643
	Normal	20	2,65	1,23		
	Otizm	22	2,41	1,33		
İlk Sese Göre Eşleştirme	Gelişimsel	22	1,50	1,34	,399	,673
	Normal	20	1,85	1,39		
	Otizm	22	1,64	1,09		
Son Sese Göre Eşleştirme	Gelişimsel	22	2,00	1,48	,971	,384
	Normal	20	2,55	1,39		
	Otizm	22	2,09	1,19		

Cümleyi Sözcüklere Ayırma		Gelişimsel*	22	,68	,78	3,827	,027
		Normal*	20	1,60	1,23		
		Otizm	22	1,18	1,18		
Sözcükleri Hecelerine Ayırma		Gelişimsel	22	2,77	1,57	1,234	,298
		Normal	20	3,40	1,10		
		Otizm	22	2,86	1,42		
Heceleri birleştirme		Gelişimsel	22	1,18	1,22	,063	,939
		Normal	20	1,15	,99		
		Otizm	22	1,27	1,28		

Çocuk tanısına göre cümleyi sözcüklere ayırma puanlarında normal gelişim gösteren çocuklar lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılık meydana gelmekte iken ($p \leq .05$), çocuk tanısına göre sesbilgisel farkındalık, uyak farkındalığı, ilk sese göre eşleştirme, son sese göre eşleştirme, sözcükleri hecelerine ayırma ve heceleri birleştirme puanları istatistiksel bakımdan anlamlı farklılık meydana gelmemiştir ($p > .05$).

Tablo 9. Ebeveynlerin Çocukla Birlikte Okuma Etkinliği Yapıp Yapmama Durumuna Göre Sesbilgisel Farkındalık Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Birlikte Okuma	f	$\bar{X}$	SS	t	p
Sesbilgisel Farkındalık	Evet	41	15,12	4,32	8,942	,000
	Hayır	23	5,43	3,85		
Uyak Farkındalığı	Evet	41	3,12	,95	7,960	,000
	Hayır	23	1,22	,85		
İlk Sese Göre Eşleştirme	Evet	41	2,29	1,05	7,269	,000
	Hayır	23	,52	,67		
Son Sese Göre Eşleştirme	Evet	41	2,95	,84	8,125	,000
	Hayır	23	,87	1,06		
Cümleyi Sözcüklere Ayırma	Evet	41	1,56	1,00	4,580	,000
	Hayır	23	,39	,94		
Sözcükleri Hecelerine Ayırma	Evet	41	3,56	,87	4,346	,000
	Hayır	23	2,00	1,60		
Heceleri birleştirme	Evet	41	1,63	1,07	4,561	,000
	Hayır	23	,43	,90		

Ebeveynlerin çocukla birlikte okuma etkinliği yapıp yapmama durumuna göre çocukların sesbilgisel farkındalık, uyak farkındalığı, ilk sese göre eşleştirme, son sese göre eşleştirme, cümleyi sözcüklere ayırma, sözcükleri hecelerine ayırma ve heceleri birleştirme puanlarında ebeveynleri ile birlikte okuma yapan çocuklar lehine anlamlı farklılık meydana geldiği görülmektedir ($p \leq .05$).

Sonuç

Araştırmada Ankara Gelişim Tarama Envanteri ve Sesbilgisel Farkındalık Ölçeği puanlarından elde edilen verilerde çocukların tanı özelliklerine göre anlamlı farklılık meydana gelmediği sonucuna ulaşılmıştır. Ankara gelişim dökümlerine göre tanı özellikleri bakımından araştırmaya katılan çocukların yaş grupları arasında anlamlı farklılık meydana gelmediği sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde (Demirtaş, 2017). okuma güçlüğü bulunan öğrencilerde sesbilgisel farkındalık düzeylerinin incelendiği araştırmada normal gelişim gösteren çocukların isimlendirme, sözcük okuma, çalışma belleği becerileri gibi özelliklerin okuma güçlüğü bulunan çocuklara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yücel (2009); ilkokul öğrencilerinde sesbilgisel farkındalık eğitiminin etkililiğini incelediği araştırmada, uygulamaların çocukların sesbilgisel farkındalık düzeylerini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Keser (2020); çocuklarda dikkat yetisi ve sesbilgisel farkındalık becerileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi ile ilgili gerçekleştirdiği araştırmada genel olarak çocukların sesbilgisel farkındalık düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin öğrencileri değerlendirdikleri bu çalışmada, genel olarak öğrencilerin sesbilgisel farkındalık becerilerinin düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Akdal (2018); sesbilgisel farkındalık becerilerinin geliştirilmesine yönelik SEFSAR müdahale programı etkisinin araştırıldığı çalışmada, gerçekleştirilen programın çocukların sesbilgisel farkındalık becerilerini geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Gelişimsel açıdan farklılıklar erken yaşlarda ortaya çıkmakta ve o dönemde hızlı bir dilsel gelişim de olduğu için dil gelişiminde ve sesbilgisel farkındalıkta bazı güçlüklerle yol açtığı için bu konunun üzerinde daha fazla durulması gerektiğini ortaya çıkarmıştır (Bloodstein, 2006).

Gelişimsel farklılıkları olan çocukların da tipik gelişen akranlarından dil becerileri ve sesbilgisel farkındalık açısından eksikliğe sahip olmaları alanyazındaki birçok çalışmada vurgulanmaktadır (Luckman ve diğr., 2020). Tekin (2021)'e göre, araştırmalarda kullanılan örneklem sayıları, çalışmaya dâhil edilme ölçütleri, değerlendirme araçları ya da incelenen yaş dönemlerinin değişmesi bu farklılaşmaya yol açabilmektedir.

Araştırmada sesbilgisel farkındalık ölçeği ve ölçeğin alt boyutlarında anne-baba öğrenim durumu ön lisans ve üstü olan çocukların sesbilgisel farkındalık düzeyleri, baba eğitim düzeyi lise ve altı olan çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Altıparmak-Ercan, (2020) ve Keser (2020); çocuklarda dikkat yetisi ve sesbilgisel farkındalık becerileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi ile ilgili gerçekleştirdiği araştırmada anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyi yüksek olan çocukların sesbilgisel farkındalık becerilerinin daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Akdal (2018); sesbilgisel farkındalık becerilerinin geliştirilmesine yaptığı çalışmada, anne eğitim düzeyinin sesbilgisel farkındalık becerilerine olumlu etki meydana getirdiği, baba eğitim düzeyinin ise etkili bir değişken olmadığı belirtilmiştir. Kürkçüoğlu (2016) ve Ergin (2012); çocukların dil gelişim seviyeleri ile sosyal ortamdaki kabul görmeleri arasındaki ilişkiyi ve bu değişkenleri etkileyen faktörleri incelediği araştırmada anne baba eğitim düzeyinin çocukların dil gelişimlerini etkilediği belirtilmiştir. Araştırmada sesbilgisel farkındalık ölçeği ve ölçeğin alt boyutlarında hane geliri değişkeni bakımından anlamlı farklılık meydana geldiği görülmüştür. Buna göre hane gelir düzeyi 5000 TL üzeri olan çocukların sesbilgisel farkındalık düzeyleri, 5000 TL ve altı hane gelirine sahip olan çocuklara göre daha yüksektir. Benzer şekilde Gündoğdu (2017); öğrenme güçlüğü yaşayan çocukların okuduğunu anlama becerilerinin karşılaştırılmasına yönelik gerçekleştirdiği araştırmada çocukların aile gelir düzeylerine göre sesbilgisel farkındalık becerileri arasında anlamlı farklılık meydana geldiği ve aile gelir düzeyi yüksek olan çocukların sesbilgisel gelişim düzeylerinin daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca Demirtaş (2017); okuma güçlüğü bulunan öğrencilerde sesbilgisel farkındalık düzeylerinin incelendiği araştırmada hane geliri ile sesbilgisel becerileri arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkilerin meydana geldiği sonucuna ulaşılmıştır. Ergin (2012); yaptığı araştırmada sosyoekonomik düzeyin artmasının çocukların dil gelişimlerini olumlu yönde etkilediği belirtilmiştir. Erdoğan, Şimşek Bekir ve Erdoğan Aras (2005) gerçekleştirdikleri araştırmada, aile sosyal ekonomik düzeyi yüksek olan çocukların dil gelişimi becerilerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dilin ses özelliklerini analiz edebilen çocukların yazılı dilin sistemini anlayabilmesi kolaylaşmaktadır. Gelişimsel açıdan ilk sesi ve son sesi ayırt etme ve verilen sesle ilgili yeni sözcük üretme gibi görevler 60-72 aylık çocuklar tarafından yapılabilmektedir (Ecenbarger, 2006). Ancak, sesbirimi birleştirme, sesbirimlerine ayırma ve sesbirimleri üzerinde değişiklik yapma gibi görevlerin daha ileri sesbirimi farkındalık becerileri olduğu ve okul öncesi dönem için bu görevlerin yapılabilmemesinin dile ilişkin deneyimlerle ilgili olduğu ortaya koyulmuştur

(Gillon, 2007). Bu kapsamda, anne-baba öğrenim durumunun da çocukların sesbirim farkındalığı kazanmasında önemli olduğu dile getirilebilir.

Gelişimsel farklılıkların çocukların dil gelişimleri ve sesbilgisel farkındalık becerileri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir. Otizm spektrum bozukluğu gibi nörogelişimsel bozuklukların sesbilgisel farkındalık üzerinde yordayıcılığı varsa risk faktörleri belirlenirken sesbilgisel farkındalığın da değerlendirilmesi söz konusu olmaktadır (Byrd, Conture, ve Ohde, 2007). Bu çocuklar sesbilgisel kodlamada bütüncül bir işlemelemeden daha ince bir işlemelemeye daha yavaş ve geç ulaşabilmektedir (Clark ve diğr., 2013). Alanyazında gelişimsel farklılık ve sesbilgisel farkındalık ilişkisinin yaş ve cinsiyet gibi faktörlerle değişebileceği de belirtilmektedir (Spencer, ve Weber-Fox, 2014).

Araştırmada sesbilgisel farkındalık ölçeği ve ölçeğin alt boyutlarında çocukların cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı farklılık meydana gelmediği sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Gündoğdu (2017) ve Akdal (2018) yaptıkları araştırmalarda, çocukların cinsiyet değişkenine göre sesbilgisel farkındalık becerileri arasında anlamlı farklılık meydana gelmediği sonuçlarına ulaşılmıştır. Buna karşılık Ergin (2012), Erdoğan, Şimşek ve Erdoğan Aras (2005); çocukların cinsiyet değişkenlerinin dil gelişimi becerileri üzerinde etkili olduğu ve erkek çocukların puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Demirtaş (2017); okuma güçlüğü bulunan öğrencilerde sesbilgisel farkındalık düzeylerinin incelendiği araştırmada hane geliri ile sesbilgisel becerileri arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkilerin meydana geldiği sonucuna ulaşmıştır. Araştırmada sesbilgisel farkındalık ölçeği ve ölçeğin alt boyutlarında çocukların ebeveyn ile birlikte okuma etkinliği yapıp yapmama durumları değişkenine göre anlamlı farklılık meydana geldiği görülmüştür. Buna göre ebeveynlerde birlikte okuma etkinliği yapan çocukların sesbilgisel farkındalık düzeyleri birlikte okuma yapmayan çocuklara göre daha yüksek düzeydedir. Araştırma bulgusuna benzer şekilde Seyhan (2017) ile Yazıcı ve Kandır (2018); erken okuryazarlık becerilerinin ev ortamında desteklenmesine ilişkin gerçekleştirdikleri araştırmada ebeveynin okuma davranışının çocuklarda okumaya yönelik isteği artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Cassel (2011); ev okumalarının çocuklarda okuma yazmaya etkisini incelediği araştırmada, evde ebeveynlerle yapılan çalışmaların çocuklar üzerinde olumlu etki meydana getirdiği, ebeveynlerin çocuklara model olduğu belirtilmiştir.

Sesbilgisel farkındalığı ele alan programların çocukların hece farkındalığı becerileri üzerinde etkili olduğu düşünülebilir. Hece farkındalığını edinmiş bir çocuk, sözcüklerin daha küçük parçalara ayrılabilceğini fark etmiş olmakta ve sonrasında sözcüğün daha da küçük parçaları olan sesbirimlerine ayrılabilceğini daha kolay kavrayabilmektedir (Philips ve diğr.,

2008). Bu bakımdan sesbilgisel farkındalık programlarında, sesbirimi farkındalığına geçilmeden önce çocuklara hece farkındalığı ile ilgili öğretim yapılmasının faydalı olduğu belirtilmiştir (Schuele ve Boudreau, 2008). Bu açıdan çocuğun ebeveynleriyle yaptığı okuma temelli etkinlikler de etkileşimli bir ortam içinde sesbilgisel farkındalık ve hece farkındalığı gelişimine katkı yaptığı düşünülebilir. Sesbilgisel kodlamanın farklı alanlarındaki eksikliklerin çocukların dil planlamasını kötü yönde etkilediği ve onların motor, dilsel ve bilişsel faktörler de düşünüldüğünde sesbilgisel sistemlerinin fazla yük altında olduğu söylenebilir (Pelczarski ve Yaruss, 2016). Gelişimsel gecikme yaşayan çocukların sesbilgisel farkındalıkla ilgili düşük bir performans göstermelerine yol açtığı ifade edilebilir. 5-7 yaş arası çocukların sesbilgisel farkındalık görevlerinde gecikmelerin ve zayıflıkların sesbilgisel bozukluğa işaret ettiği de düşünülebilir (Weber-Fox ve diğr., 2008).

Araştırmada 60-72 aylık çocukların Ankara Gelişim Envanteri ve sesbilgisel farkındalık düzeylerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırmada ebeveynlerden elde edilen verilerin analizi sonucunda AGTE puanlarına karşılık gelen gelişim yaş grupları ile çocukların tanısı arasında istatistiki bakımdan anlamlı farklılık meydana gelmediği, çocukların tanısına göre AGTE, dil-bilişsel beceriler, ince motor beceriler, kaba motor beceriler ve sosyal beceri-öz bakım becerileri puanları istatistiki bakımdan anlamlı farklılık meydana gelmediği sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca ön lisans ve üzeri eğitim düzeyine sahip olan anne-babaların çocuklarının sesbilgisel farkındalık düzeylerinin lise ve altı eğitim düzeyine sahip anne-babaların çocuklarına göre daha yüksek olduğu, ebeveynleri ile birlikte okuma yapan çocukların sesbilgisel farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Buna karşılık çocukların cinsiyetine ve tanısına göre sesbilgisel farkındalık düzeyleri arasında anlamlı farklılık meydana gelmemiştir. Araştırmada ulaşılan sonuçlar bağlamında anne-baba öğrenim durumunun artırılmasının ve ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin artmasının sesbilgisel farkındalık düzeylerinde olumlu etki meydana getirmesi nedeniyle bu yönde bilgilendirmeler ve sistematik çalışmalar yapılabilir. Ebeveynlerin bilinçlendirilerek çocuklarıyla ev okumaları yapmaları sağlanabilir. Araştırmaya benzer şekilde araştırmaların nicel ve nitel araştırma yöntemleri kullanılarak veri çeşitlemesi ile daha etkili ve kapsamlı sonuçlar çıkarılması sağlanabilir.

Kaynaklar

Akdal, D. (2018). *Sesbilgisel farkındalık becerilerini desteklemeye yönelik SESFAR müdahale programının etkililiğinin incelenmesi* [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi]. Yüksek Tez.

- Altıparmak-Ercan, F. (2020). *Aile yapısının, aile tutumlarının ve televizyonun 2-4 yaş arası çocukların dil gelişimine etkisinin incelenmesi (Muş ili örneği)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kastamonu Üniversitesi.
- Aslan, D. (2017). Gelişim ile ilgili temel konular. Akyol Köksal A. (ed). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim* I. Anı Yayıncılık.
- Bloodstein, O. (2006). Some empirical observations about early stuttering: A possible link to language development. *Journal of Communication Disorders*, 39(3), 185- 191.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Byrd, C. T., Conture, E. G. ve Ohde, R. N. (2007). Phonological priming in young children who stutter: Holistic versus incremental processing. *American Journal of Speech Language Pathology*, 16, 43-53.
- Cassel, R. (2011). *Home literacy factors affecting emergent literacy skills* [Unpublished Doctoral Thesis]. Nova Southeastern University.
- Clark, C. E., Conture, E. G., Walden, T. A. ve Lambert, W. E. (2013). Speech sound articulation abilities of preschool age children who stutter. *Journal of Fluency Disorders*, 38, 325-341.
- Demirtaş, Ç. P. (2017). *Okuma güçlüğü olan öğrencilerde okuma, sesbilgisel farkındalık, hızlı isimlendirme ve çalışma belleği becerilerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Ecenbarger, L. (2006). *Method Mania: Activities to teach phonological awareness skills and strategies*. Author House.
- Erdoğan, S., Şimşek B. H. ve Erdoğan A. (2005). Ankara'nın Alt Sosyoekonomik Bölgelerinde Ana Sınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Dil Gelişim Düzeylerine Bazı Faktörlerin Etkisinin İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 231-246.
- Ergin, B. (2012). *5-6 yaş çocuklarının dil gelişim düzeyleri ile sosyal kabul durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi]. Yök Tez.
- Erol, N, Sezgin, N. ve Savaşır, I. (1993). Ankara Gelişim Tarama Envanteri ile ilgili geçerlik çalışmaları. *Türk Psikoloji Dergisi*, 29, 16-22.
- Gillon, G. T. (2007). *Phonological awareness: From research to practice*. Guilford Press.
- Gündoğdu, E. S. (2017). *Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrencilerin Okuduğunu Anlama Becerilerinin Normal Gelişim Gösteren Akranlarıyla Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. Yök Tez.
- İnanç Yazgan B., Bilgin M. ve Atıcı Kılıç M. (2015). *Gelişim psikolojisi*. Pegem Akademi.

- Kargın, T., Ergül, C., Büyüköztürk, Ş., ve Güldenoğlu, B. (2015). Anasınıfı çocuklarına yönelik erken okuryazarlık testi (EROT) geliştirme çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 16 (3), 237-268.
- Keser, M. (2020). *60-72 aylık çocukların dikkat yetisi ile geometri ve sesbilgisel farkındalık becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Afyonkarahisar ili örnekleme)* [Yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi]. Yök Tez.
- Küçüksakarya, E. (2020). Dilbilgisinin temel bileşenleri ve arakesitler. *Dokuz Eylül University Journal of Graduate School of Social Sciences*, 22 (1), 33–60.
- Kürkçüoğlu, B. (2016). 0-6 Yaş Arası Çocukların Temel Gelişimsel Özellikleri: Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi. Diken, İ. (Ed). *Erken Çocukluk Eğitimi*. Pegem Akademi.
- Landerl, K., Freudenthaler, H. H., Heene, M., De Jong, P. F., Desrochers, A., Manolitsis, G. ve Georgiou, G. K. (2019). Phonological awareness and rapid automatized naming as longitudinal predictors of reading in five alphabetic orthographies with varying degrees of consistency. *Scientific Studies of Reading*, 23 (3), 220-234.
- Limbos, M. M. ve Joyce D. P. (2011). Comparison of the ASQ and PEDS in screening for developmental delay in children presenting for primary care. *J Dev Behav Pediatr.* 3 (7), 499-511.
- Luckman, C., Wagovich, S. A., Weber, C., Brown, B., Chang, S. E., Hall, N. E. ve Bernstein Ratner, N. (2020). Lexical diversity and lexical skills in children who stutter. *Journal of Fluency Disorders*, 63, 105747.
- Özer, E. (2012). *Normal gelişim gösteren ve down sendromlu çocukların dil özelliklerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. Yök Tez.
- Pelczarski, K. M. ve Yaruss, J. S. (2016). Phonological memory in young children who stutter. *Journal of Communication Disorders*, 62, 54-66.
- Philips, B. M., Menchetti, J. C., ve Lonigan, C. J. (2008). Successful phonological awareness instruction with preschool children lessons from the classroom. *Topic in Early Childhood Special Education*, 28, 3-17.
- Rakhlin, N., Cardoso-Martins, C. ve Grigorenko, E. (2014). Phonemic awareness is a more important predictor of orthographic processing than rapid serial naming: *Evidence from Russian*. *Scientific Studies of Reading*, 18 (6), 395- 414.
- Saiegh-Haddad, E. (2019). İkinci Dilde fonolojik farkındalık nedir? *Nörodilbilim Dergisi*, 50, 17-27.
- San Bayhan, P. ve Artan, İ. (2004). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. Morpa Yayınları.
- Senemoğlu, N. (2018). *Gelişim öğrenme ve öğretim. Kuramdan uygulamaya*. 25. Baskı. Anı Yayıncılık.

- Seyhan, S. (2017). *Sesbilgisel Farkındalık Becerilerinin Sözcük Okuma Becerisi ile İlişkisinin İncelenmesi; Boylamsal Bir Çalışma* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. Yök Tez.
- Schuele, M. C. ve Boudreau, D. (2008). Phonological awareness intervention: Beyond the basics. *Language, Speech and Hearing Services in Schools*, 39, 3-20.
- Son, S-H. ve Morrison, F. J. (2010). The Nature and Impact of Changes in Home Learning Environment on Development of Language and Academic Skills in Preschool Children. *Developmental Psychology*, 46 (5), , 1103-118.
- Spencer, C. ve Weber-Fox, C. (2014). Preschool speech articulation and nonword repetition abilities may help predict eventual recovery or persistence of stuttering. *Journal of Fluency Disorders*, 41, 32-46.
- Şahin S. (2016). Bilişsel gelişim. Metin Baysal, N. (Ed). *Doğum öncesinden ergenliğe çocuk gelişimi*. Pegem Akademi.
- Tekin, S. E. (2021). *Türkçe Konuşan Okul Öncesi Dönemdeki Kekemeliği Olan ve Olmayan Çocukların Dil, Sesletim, Sesbilgisel Farkındalık ve Yürütücü İşlev Becerilerinin İncelenmesi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Turan, F. ve Gül, G. (2008). Okumanın Erken Dönemdeki Habercisi: Sesbilgisel Farkındalık Becerisinin Kazanımı. *Kuram ve Uygulama Eğitim Bilimleri*, 8, 265-284.
- Turan, F. ve Ökçün-Akçamuş, M. Ç. (2013). Otistik Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda Taklit Becerileri ve Taklidin Alıcı-İfade Edici Dil Gelişimi ile İlişkilerinin İncelenmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 24 (2), 111-116.
- Vander Stappen, C., & Reybroeck, M. V. (2018). Phonological awareness and rapid automatized naming are independent phonological competencies with specific impacts on word reading and spelling: an intervention study. *Frontiers in psychology*, 9, 328696.
- Weber-Fox, C., Spruill, J. E., Spencer, R. ve Smith, A. (2008). Atypical neural functions underlying phonological processing and silent rehearsal in children who stutter. *Developmental Science*, 11 (2), 321-337.
- Yazıcı, E. ve Kandır, A. (2018). *Erken Okuryazarlık Becerilerinin Ev Ortamında Desteklenmesine İlişkin Çalışmaların İncelenmesi*, *GEFAD*, 38 (1), 101-135.
- Yücel, D. (2009). *Sesbilgisel Farkındalık (Fonolojik Farkındalık) Eğitiminin Okuma Sorunu Olan Çocuklar Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Yök Tez.